

Når man går langs eskeren langs Fagermoen, vil man også i vest kunne se horisontale striper i terrenget som viser ulike nivåer på den sjøen som må ha ligget i dalen.

Dagens vannskille ligger ved Lille Kvern fjellvatn. Dersom man herfra beveger seg nedover mot Høystakken og Prestøyen kommer man over i et område som geologisk sett er mindre interessant, men som likevel har store landskapskvaliteter. Hele området er dekket av et tildels usammenhengende morenedekke, uten de tydelige løsmasseformer man finner i Roltdalen.

På nordøstsiden av Store Kvern fjellvatn kan man se et vifteformet delta hvor det også ligger en gammel setervoll. På sørsiden av dette vatnet passerer forøvrig de gamle kvernsteinsbrudda som er beskrevet annensteds i denne årboka.

En større og bedre vifteform er Prestøyvollen, som man passerer dersom man velger den nedre stitraseen etter man har kommet over brua nedenfor Høystakken. Disse vifteformene er dannet av sand og grus som er fraktet med elvevannet fra bekkene som kommer ned dalsida. Viftene har også lagdelt oppbygning på samme måte som terrassene ved Svenskmoen/Stormoen.

Man kan heller ikke unngå å legge merke til den flate fine dalbunnen man har på Prestøyen og lenger nede mot Stråsjøen. Her har Øyelva/Garbergelva laget store og tydelige meandersvinger. Man får et godt utstyn over dette terrenget fra Prestøyhytta (NTT) som ligger i lia over Prestøyvollen.

Litteratur:

Anundsen, K. 1979: *Istidsspor i Rotladalføret, Selbu. Artikkel i Trondhjem Turistforenings årbok.*

Sollid, J.L. 1983: *Geomorfologiske og kvartærgeologiske registreringer med vurdering av verneverdi i 15 tiårsvernede vassdrag i Nord- og Midt-Norge. Kontaktutvalget for vassdragsreguleringer, Universitetet i Oslo, Rapport 55.*

OLAV NORD-VARHAUG, født 1955. Han er cand.scient. fra Botanisk institutt ved Universitetet i Trondheim. Hans hovedfagsretning er bioressurser i fysisk planlegging og arbeider nå i den nyopprettede naturvern avdeling ved Direktoratet for naturforvaltning. Han har tidligere jobbet hos Fylkesmannen i Sør-Trøndelag og er p.t. formann i landbruksnemnda i Trondheim.

Dyrelivet i Roltdal - Garbergelva-området

Av ARNE MOKSNES

Garbergelva er en naturopplevelse. Mange er det av fjellvandrere, jegere og fiskere – og særlig ornitologer – som er blitt slått av dette vassdragets egenart, variasjon og skjønnhet. Naturinteresserte som f.eks. har opplevd dobbeltbekkasinens trolske spill i vårnatta ved Kvern fjellvatna – lyttet til storlommens hese skrik og temmincksnipas surrende fluktspill – eller latt seg fasinere av svømmesnipa og den eksklusive fjellmyrløperen ved Stråsjøens bredder – vil alltid ha Garbergelva i sitt hjerte. Eller det kan være rypejegeren i Skarvan som i kald og klar høstluft ser det vakre landskapet i «fugleperspektiv». De blåblinkende vatna på rekke og rad: Stråsjøen, Høystakktjønnen, Store og Lille Kvern fjellvatn og Nautsjøen – og elva som slynger seg gjennom det idylliske området. I slike stunder kan det være vanskelig å forstå dem som er villige til å ofre av dette på den materielle vekstens alter. Og en tenker med en viss uro på at regjeringen tok Garbergelva ut av verneplanen for vassdrag.

På grunn av det enestående fuglelivet har ca. 5.400 da av våtmarksområdet ved Stråsjøen og Prestøyen fått status som naturreservat etter naturvernloven. Området utgjør det største sammenhengende våtmarksområdet som er fredet i innlandet i Sør-Trøndelag, og er dessuten det eneste i fylket som i noen grad kan erstatte det store våtmarksområdet i Nedalen i Tydal. Nedalsmyrene er som kjent neddemt ved vasskraftregulering til tross for tidligere naturfredning. Dessverre gir heller ikke fredningen av Stråsjøen-Prestøyen noen helt sikker garanti mot neddemming fordi det i Stortingsvedtaket heter at områdets status som naturreservat kan tas opp til ny vurdering dersom Stortinget vedtar utbygging av Garbergelva.

Stråsjøen-Prestøyen er uten tvil de mest verneverdige lokalitetene for fuglelivet langs vassdraget. Innenfor dette begrensede området er



Liavollen ved Lille Kvern fjellvatn var en strategisk base for vårt registreringsarbeide, og dessuten også spillplass for dobbeltbekkasin.
(SVEIN E. RINGEN)

hele 76 fuglearter registrert. 21 av dem er påvist hekkende og 21 andre er antatt å hekke. Totalt er 36 arter vannfugler registrert, herav 11 arter ender og 16 vadefuglarter. Dette er et høgt artsantall i et såpass begrenset område. Det er særlig bestandene av fjellmyrløper, svømmesnipe og til dels brushane som gjør området spesielt interessant.

Fjellmyrløperen er den mest sjeldne arten som hekker her, og den er forøvrig en av våre aller sjeldneste vadefugler. Fra nyere tid (etter 1910) kjenner vi bare noen ytterst få hekkefunn i Sør-Norge. Bortsett fra Sør-Varanger og på Finnmarksvidda er hekking bare kjent fra Vefsnområdet i Nordland, fra Meråker, ved Femunden og på Hardangervidda. Dessuten hekket den på Nedalsmyrene, men her ble den borte på grunn av neddemmingen. Den hekket også i sin tid på den kjente Fokstumyra på Dovre, men forsvant og er ikke sett her



Røyskatt. (SVEIN E. RINGEN)

etter 1907. Det at denne arten er så sjelden, betyr at den har helt spesielle miljøkrav og følgelig at våtmarksområdene ved Stråsjøen-Prestøyan er av en spesielt sjelden type. Dette har ikke fjellmyrløperen noe problem med å finne ut. Det har derimot botanikeren som driver vegetasjonskartlegging. For han er dette nemlig «åpen nedbørsmyr», en av de aller fattigste myrtypene etter de botaniske kriteriene som brukes. Med bakgrunn i Nedalsmyrene har Svein Haftorn i sin bok, «Norges Fugler» gitt en karakteristikk av fjellmyrløperens hekkeplasser, som også kan passe for Stråsjøen - Prestøyan: Svært våte, delvis oversvømte grasmyrer eller svartmyrer med gyngegrunn, ofte så vidt gangbare for mennesker, med sparsom, kort og glissen vegetasjon som hovedsakelig består av starr, siv, myrull og andre vannelskende planter. Haftorn anfører ellers at artens eksistens, ikke minst i Norge, er sterkt truet av vannkraftreguleringer og at det derfor er påkrevet å få dens hekkeplasser beskyttet av fredningsbestemmelser. De hekkefunn som er gjort etter at dette ble skrevet i 1971, har ytterligere understreket forholdet.

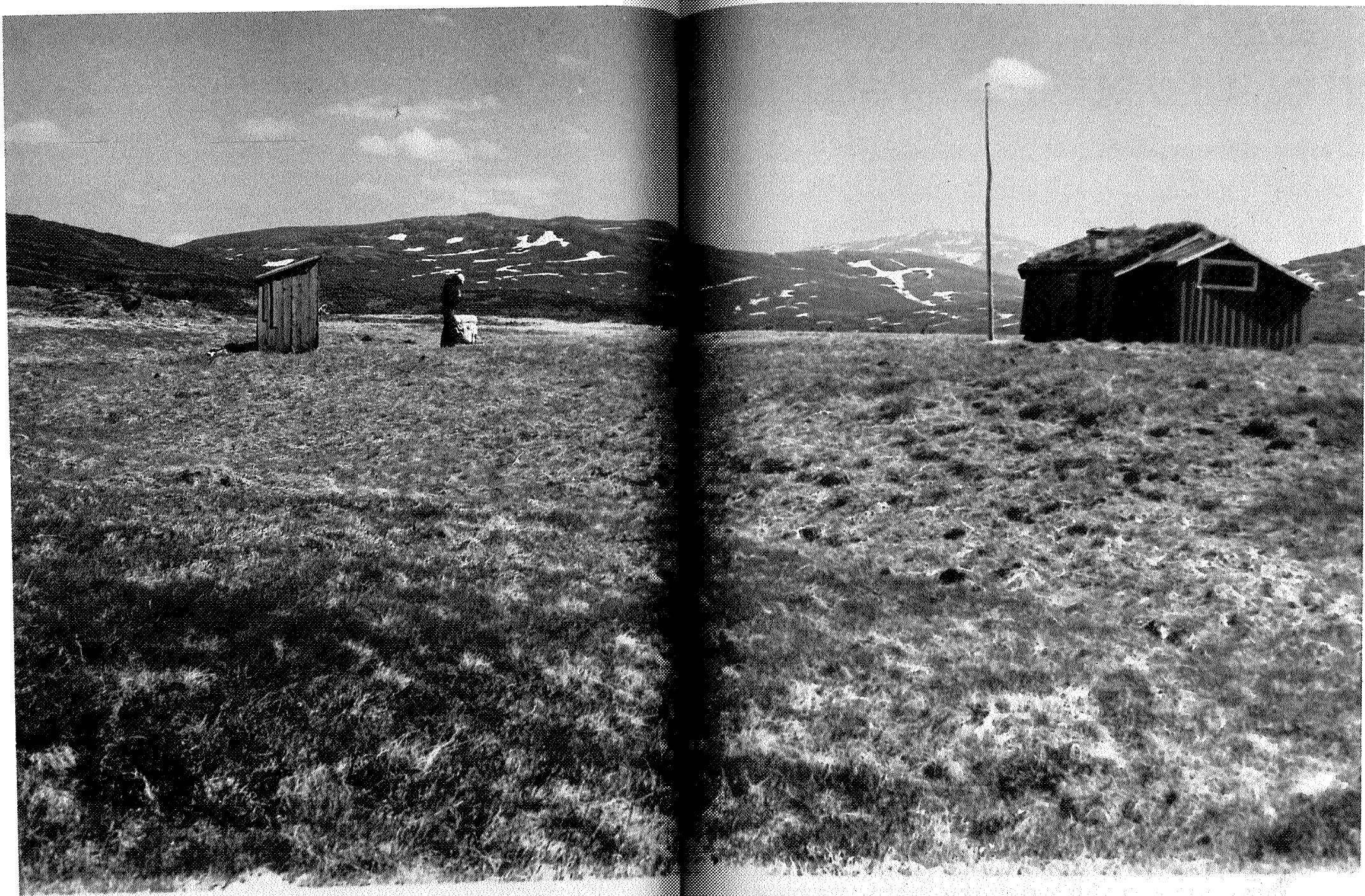


Temmincksniperør i Store Kvernfiellvatn sommeren -76.

Den morsomme lille svømmesnipe foretrekker små dammer og tjern med starr og sivvegetasjon. Stråsjøen er en særlig fin lokalitet for denne arten og har en betydelig bestand. Faktisk kjenner vi ingen annen enkeltlokalitet i Trøndelag som har så stor betydning for arten.

Selv om Stråsjøen-Prestøyen er det mest kjente fugleområdet ved Garbergelva, må også nevnes at området rundt Kvernfiellvatna er klart verneverdig i ornitologisk sammenheng. Dette er områder av en annen karakter enn det førstnevnte idet de domineres av de to Kvernfiellvatna, mindre myrområder, kjerr av bjørk og vier og bjørkeskog. En rekke våtmarksarter har tilhold også her. Av spesielt interessante arter må nevnes storlom, dobbeltbekkasin, temmincksnipe og myrsnipe. Temmincksnipa finner vi også ved Nautsjøen. Hittil har vi konsentrert oss om de artene som er knyttet til våtmarksområdene. Dette har vært naturlig fordi det først og fremst er disse områdene som gjør vassdraget så spesielt når det gjelder fugleliv. Omtalen av våtmarksområdene har videre medført at vi hittil bare har tatt for oss Garbergelva. Men også i Roltdalen finner vi et interessant dyreliv. Riktignok mangler slike spesielle våtmarksområder som ved Garbergelva, men også her fins flere gunstige lokaliteter for interessante arter som brushane og dobbeltbekkasin. Men det er først og fremst andre sider ved dyrelivet som det er verd å fremheve i Rotlas nedbørfelt. Navnet Roltdalen har et sus av villmark. Vidstrakte områder med barskog, fjellbjørkeskog og snaufjell som i stor grad er uberørt av det moderne menneskets framferd i naturen: Uten bilveger, regulerte vassdrag og moderne skogsdrift. Her er det livsrom for en rik og variert fauna. Roltdalen er f.eks. tilstrekkelig uforstyrret til at den brukes av våre store rovdyr. Her svever kongeørnen på brede vinger og her høres ennå ved nattetider hubroens dype rop. Jaktfalken, vinterfjellets ubestridte hersker blant fuglene, forekommer også i disse traktene, og er vi heldige, kan vi treffe på den sjeldne fjellreven. Videre er det gode bestander av de jaktbare viltartene; elg, hare, ryper og skogsfugl. Slike villmarksområder skrumper stadig inn i vårt materialistiske samfunn. Vi bør ta vare på de som ennå er igjen.

Vi har hittil nevnt noen av de mest spesielle artene. Men i Rotlas og Garbergelvas nedbørsfelter finner vi naturligvis hele registeret av de forskjellige vanlige artene samt en rekke mer og mindre fåtallige eller sjeldne arter. Tilsammen er det registrert ca. 110 fuglearter i disse



Parti fra de store flatene der Gjeståa munner ut i Garbergelva.



Dobbeltbekkasin. (SVEIN E. RINGEN)

områdene. Garbergelvas nedbørsfelt nedenfor samløpet med Elvåa er da holdt utenfor. I en kortfattet artikkel er det naturligvis umulig å komme inn på alle disse artene, men vi kan nevne noen.

Fjellbjørkeskogen – om vinteren et karrig, nesten arktisk miljø. Bare rypene, granmeisa og noen få andre arter holder stand. Kom så igjen når hekkesesongen er på topp i juni, og det er som å komme til en annen verden. Et intenst sangkor med løvsanger, bjørkefink, gråtrost, rødvingetrost, gråsisik, trepiplerke og mange andre arter understreker årstidens evige rytme – noe av det mest fasinerende i naturen på våre nordlige breddegrader. Her finner vi også blåstrupen – en av de vakreste både av utseende og i sangen – fjellbjørkeskogens kanskje mest utpregete karakterfugl. En annen av områdets fargerike fugler er rødstjerten. Den finner vi helst der spredte trær av bjørk, gran og furu veksler med kjerr, lyngrabber og myr, en vegetasjonstype som er vanlig over store arealer. Mange arter er også bundet til



Fjellrypestegg. (SVEIN E. RINGEN)

barskogsområdene, f.eks. i Roltdalen. Av slike arter kan vi bl.a. nevne jerpe, storfugl, tretåspett, lavskrike, fuglekonge, rødstrupe, bokfink, grankorsnebb og furukorsnebb.

Går vi oppover i terrenget, f.eks. fra Kvern fjellvatna, der bjørkeskogen må vike for fjellmoer og lyngheier med spredte kjerr, kan vi møte en annen av fjellets aller vakreste fugler, lappspurven. Særlig iøynefallende er hannen med sine markerte fargetegninger i brunt, svart og hvitt og sin melodiske sang. I denne naturtypen er det imidlertid her som ellers heipiplerka, «fjellets vanligste fugl», som dominerer. Karakteristisk for dette terrenget er også heiloen med sin klagende lyd som fjellvandrerer kjenner så godt.

Rotla og Garbergelvas nedbørsfelter omfatter også høyereliggende fjellområder, særlig i Fongen og Skarvan. Antall arter avtar mot høyden, og lengst oppe rår fjellrypa, snøspurven og tildels steinskvetten grunnen alene. Bortsett da fra en og annen fjæreplytt, vadefuglen som går høyest til fjells. På grunn av manglende



Karakteristisk terreng i de nedre deler av Roltdalen.